

tutibus separetur, sine dubitatione justificare non poterit; non igitur fides sola justificare potest. Consecutio hujus argumenti probatur hoc modo. Si tota vis justificandi esset in sola fide, ita ut cæteræ virtutes, quamvis præsentibus adessent, ad justificationem nihil omnino conferrent, ut adversarii docent, profecto fides ipsa tam justificaret illis præsentibus, quam absentibus. Igitur si absentibus illis justificare non potest, efficitur, ut vis justificandi non sit in ipsa sola, sed partim in ipsa, partim in aliis.

Porro Antecedens ejusdem argumenti, propositio videlicet illa conditionata, si fides a spe et dilectione, aliisque virtutibus separetur, sine dubitatione justificare non poterit: hæc ratione probatur; Fides ex doctrina adversariorum relative justificat, igitur posita fide in homine, in eodem puncto temporis ponitur et justitia: relativa enim simul ponuntur, et simul tolluntur, cum non possit unum esse, aut intelligi sine altero. Et hoc quidem adversarii libenter admittunt, quippe qui docent, per omne peccatum amitti fidem.

Rursus, si fides sola justificat, quia relative justificat, non potest esse in animo hominis, quin simul in eodem sit etiam justitia, at sine dilectione non potest esse justitia, quoniam *qui non diligit, manet in morte*, I Joan. III (1). Et ex Augustino, in lib. de natura et gratia cap. ult. « inchoata charitas, inchoata justitia est; perfecta charitas, perfecta justitia est ». Igitur fieri non potest, ut fides a dilectione sejuncta justificet. Ac per hoc non ipsa sola justificat, quoniam (ut probatum est) si sola justificaret, etiam ab omnibus aliis virtutibus sejuncta justificaret.

Præterea, si fides a virtutibus cæteris separata justificare posset, posset etiam id præstare cum vitiis, quæ virtutibus illis contraria sunt; nam quemadmodum nihil prodest fidei, quod attinet ad officium justificandi, præsentia aliarum virtutum, quia ipsa sola justificat, ita nihil oberit ei, quod attinet ad officium justificandi, præsentia vitiorum, quia per accidens cum ea junguntur, sive vitia, sive virtutes, et ipsa sola justificat. At nulla ratione cogitari, aut fingi potest, ut ille sit justus, qui odit Deum, et proximum, quique voluntatem gerit fornicandi, furandi, necandi, mentiendi, blasphemandi;

(1) I Joan. III, 14.

esset enim justus is, qui non solum, non est justus, sed etiam sceleratus et injustus. Igitur non potest fides, cum vitiis conjuncta, et a virtutibus omnibus disjuncta ita justificare, ut statim atque ipsa adest, et justificatio adsit. Id autem faceret, si sola ipsa justificaret, ut aperte probatum est, igitur non sola ipsa justificat, sed eget necessario ad officium justificandi non solum præsentia, sed etiam ope et efficientia timoris, spei, dilectionis, pœnitentiæ, aliarumque virtutum.

Respondentibus ad hoc argumentum, nos assumere aliquid impossibile, fidem videlicet esse posse solam. Id enim ipsi passim negant; sic enim Lutherus loquitur in commentar. ad cap. xv. Genes. « Scio, has virtutes esse insignia Dei dona, scio fidem sine his donis non existere. Sed nunc nobis quæstio est, quid cujusque proprium sit, tenes manu varia semina, non quæro ego quæ quibus conjuncta sint, sed quæ cujusque propria virtus sit. Hic aperte dico, quid faciat sola fides, non cum quibus virtutibus conjuncta sit. Sola autem fides apprehendit remissionem, credit promittenti Deo, Deo porrigenti aliquid admovet manum, et accipit, hoc proprium solius fidei est ». Et infra: « Scimus quod fides numquam est sola, sed adfert secum charitatem, et alia multiplicia dona, sed non ideo confundendæ res, et quod solius fidei est, aliis tribuendum ».

Joannes Calvinus in antidoto Concilii, ad Canon. 11. sess. 6: « Sola, inquit, fides est, quæ justificat, fides tamen, quæ justificat, non est sola. Sicut calor Solis solus est, qui terram calefacit, ipse tamen calor, non est solus in Sole sed cum splendore ». Idem docent Philippus, tum in locis, tum in Apologia Confess. Brentius in Catechismo, Kemnitius in Examin. Concilii, et alii.

Sed hæc responsio multis modis labefactari potest. Primo, quoniam Patriarcha novatorum omnium Lutherus disertis verbis scripsit, in cap. II. ad Galat. « Fides sine, et ante charitatem justificat ». Et in disputatione, utrum opera faciant ad justificationem: « Fides nisi sit sine ullis etiam minimis operibus, non justificat, immo non est fides ». Quæ certe cum verbis paulo ante citatis, non bene cohærent. Calvinus quoque summus Propheta Genevensium, in Antidoto ad Canon. 28. sess. 6. Conc. Trid. admittit,

semen aliquod fidei manere inter gravissimos lapsus, atque id quantumcumque est, particulam esse veræ ac vivæ fidei. At si particula veræ et vivæ fidei manet inter gravissimos lapsus, id est, cum mortiferis peccatis; quomodo non potest separari a charitate? Quomodo non potest esse sola? Quomodo facit esse justos eos, qui illo ipso tempore gravissime peccant?

Secundo, quoniam nostrum argumentum non assumit, fidem esse posse solam; sed, si fides sola justificaret, id præstituram, etiamsi esset sola. Hac enim conditionata propositione concessa, quicquid sit de absoluta, ratiocinatio nostra manifeste, efficaciterque concludit. Conditionatam autem illam propositionem satis aperte paulo ante probavimus. Et confirmari potest similitudine Solis, quam Calvinus adducit. Quamquam enim fieri nequeat, ut Solis calor a splendore separetur, tamen si id fieret, nihilominus calor ille Solis terram calefaceret, sicut etiam contra, splendor si a calore disjungeretur nihilominus illuminaret. Quid? quod (si S. Basilio credimus oratione in Psalm. 33). Ignis gehennæ vim habet urendi, et omni splendore caret.

Tertio, quoniam si verum esset, quod adversarii docent fidem numquam esse solam, ideo verum esset, quoniam ut ipsi dicunt, fides vera gignit, tamquam arbor bona fructus bonos, dilectionem, aliasque virtutes. At hoc etiam concessio, fides est prior dilectione, aliisque virtutibus omnibus, si non tempore, certe natura. Nulla enim est causa, quæ non sit prior suo effectu, ac proinde quæ non possit intelligi, sine suo effectu. Fides autem non potest esse, nec intelligi prior, ne natura quidem, ipsa justificatione, cum sint relativa, ut ipsi dicunt, Deus justificans, et fides justificationem accipiens; relativa enim simul omnino esse debent, ut ne intelligi quidem possit unum sine altero. Igitur fides prius, saltem natura, justificabit, et cum justitia conjuncta esse intelligetur, et quam dilectionem, aliasque virtutes attulerit. Proinde sequentur absurda, quæ supra notavimus, ut homo sit justus et non justus, justificatus et sceleratus, vivens et mortuus, quia justus ex fide vivit, et tamen qui non diligit, manet in morte.

Quarto denique, quoniam falsum est, quod ipsi dicunt, fidem veram non posse a virtu-

tibus cæteris esse disjunctam, et cum peccatis, vitiisque conjunctam. Quod in sequenti capite, ut omnis falsitati aditus præcludatur demonstrare aggrediar.

CAPUT XV.

Fidem veram posse re ipsa a dilectione aliisque virtutibus separari.

Igitur fidem veram et Christianam, quæ per modum dispositionis justificat impium, posse a dilectione, aliisque virtutibus separari, his argumentis probatur.

Primo, de Principibus Judæorum ita scribitur, Joan. XII. *Veruntamen multi ex Principibus, crediderunt in eum, sed non confitebantur. Dilexerunt enim magis gloriam hominum, quam gloriam Dei* (1). Hic Evangelista testatur, in illis Principibus fuisse fidem absque charitate.

Respondent Adversarii, non habuisse Principes illos veram fidem, sed tantum notitiam quamdam Christi imperfectam. At si licet ita interpretari scripturam, nihil unquam probari poterit.

Præterea, in eodem capite sæpe eadem phrasi utitur scriptura, ubi tamen per id, quod est (credere in Christum) omnes intelligunt veram fidem: *Cogitaverunt, inquit Evangelista, Principes sacerdotum, ut et Lazarum interficerent, quia multi propter illum abibant ex Judæis, et credebant in Jesum*. Et infra: *Cum tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum, ut sermo Isaïæ impleretur, Domine quis credidit auditui nostro* (2)? Quem locum Isaïæ allegat etiam Beatus Paulus ad Roman. x. cum disserit de fide justificante. Et infra: *Dixit Jesus, qui credit in me, non credit in me, sed in eum, qui misit me*. Et rursus: *Ego lux in mundum veni, ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat* (3). Cum igitur hæc omnia loca de vera fide justificante intelligantur, cur non etiam ille, qui in eodem capite habetur, *Multi ex Principibus crediderunt in eum*? Eadem enim sunt verba, et eadem phrasis.

Adde ultimo etiam commentarium S. Augustini, ut alios interim prætermittam. Nam tract. 52. in Joannem: « Videte, inquit Augustinus, quemadmodum notaverit Evangelista, et improbaverit quosdam, quos

(1) Joan. XII, 42. — (2) Joan, XII, 10, 37. — (3) Joan. XII, 44.

tamen in eum credidisse dixit, qui in hoc ingressu fidei, si proficerent, amorem quoque humanæ gloriæ proficiendo superarent ». Quod si fides ista proficere poterat, et amorem humanæ gloriæ proficiendo superare, certe vera fides erat. Eadem enim est fides incipiens, proficiens et perfecta, sed non semper æque magna. Alioqui si fides cum proficit non est eadem, quæ antea erat; non illa profecit, sed alia nascente, ipsa defecit.

Idem etiam Augustinus, Tract. 54. in ipso initio, eundem locum Evangelii tractans: « Quidam, inquit, crediderunt prædestinati in vitam æternam, quidam vero non crediderunt. Eorum autem qui crediderunt, alii usque adeo confitebantur, ut palmarum ramis acceptis venienti occurrerent, in eadem laudis confessione lætantes. Alii vero ex Principibus confiteri non audebant, ut de Synagoga non eijcerentur ». Ubi S. Augustinus eandem fidem tribuit illis, qui confitebantur Jesum manifeste, et illis qui confiteri non audebant: neque dubitari potest, quin fides confitentium vera fides in Christum fuerit: erat igitur vera et non confitentium, sed in prioribus per dilectionem operabantur, in posterioribus sine dilectione otiofabatur.

Alterum testimonium est Apostoli, Pauli, in priore ad I Corinth. cap. XIII. ubi sic loquitur: *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.*

Respondent ad hunc locum duobus modis. Primo, Apostolum duxisse argumentum a conditione impossibili, ut ostenderet necessitatem dilectionis; quod probant ex principio capituli: *Si linguis hominum loquar et Angelorum.* Secundo, loqui Apostolum de fide signorum, non de fide promissionum, quæ sola est fides vera et justificans. At neutra responsio solida est; Primum enim, argumentum Apostoli non ducitur a conditione impossibili, sed ab hyperbole in sacris litteris valde usitata. Sententia enim ejus loci est, Eloquentiam quamvis maximam, scientiam omnium rerum, fidem summam et certissimam, eleemosynas profundissimas, et omnia alia bona, sine charitate ad vitam æternam consequendam minime prodesse. Ex quo sequitur, ut sicut eloquentia, scientia, eleemosynæ sine charitate esse possunt, sed non prodesse, ita et fides sine charitate possit esse, non prodesse.

Deinde, loquitur hoc loco Apostolus de fide, per quam miracula fiunt, ut patet ex illis verbis: *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam.* Hanc autem fidem re ipsa separatam in quibusdam fuisse a charitate, testatur Dominus, Matthæi VII. cum ait: *Multi mihi dicent in illa die, Nonne in nomine tuo prophetavimus, et dæmonia ejecimus, et virtutes multas fecimus? Quibus confitebor, quia nunquam novi vos, discedite a me omnes, qui operamini iniquitatem* (2). Non igitur Apostolus ducit argumentum ab impossibili, sed ab eo, quod aliquando factum est, et fieri solet.

Postremo, si argumentum Apostoli ab impossibili duceretur, probaret saltem conditionatam illam propositionem, quam superiori capite ego probare institui. Nam si fides sine charitate esset, eam nihil profuturam Apostolus disertis verbis affirmat; ex quo evidenter efficitur, eam non justificare, nisi a charitate juvetur, ac per hoc non solum præsentia, sed etiam ope charitatis egere ad officium justificandi. Nam si charitatis ope non egeret, nulla esset causa, cur absente charitate justificare non posset: quod si illa absente, justificare posset; falso pronunciasset Apostolus, si habuero omnem fidem, charitatem autem non habuero, nihil sum.

Jam vero quod dicunt, Apostolum loqui de fide signorum, non de fide promissionum, facile refellitur. Nam fides signorum nihil aliud est, nisi ipsa vera fides Christiana, sed excellens, ut supra probavimus ex ultimo capite Marci, ubi posteaquam dictum fuerat: *Qui crediderit, salvus erit;* Subjungitur: *Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur, etc.* Et ex cap. II. ad Hebr. ubi de eadem fide dicitur: *Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones, obturaverunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis etc.* Idem patet ex illo, Lucæ XVII. *Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic arbori moro, eradicare, et transplantare in mare, et obediet vobis* (3). Nam hoc dixit Dominus respondens Apostolis, qui petierant, adaugeri sibi fidem. Ostendit enim Dominus signum auctæ fidei esse, si per eam miracula efficientur. Quod etiam indicat Apostolus hoc loco, cum ait: *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam.* Illa enim particula « omnem » significat omnem gradum fidei ita ut etiam ad magna miracula se extendat. Denique illa conjunctio hujus fidei, cum

(1) I Corin. XIII, 2. — (2) Matth. VII, 22. — (3) Marc. XVI, 16; Heb. XI, 33; Luc. XVII, 8.

spe et charitate, cum dicitur: *Nunc manent tria hæc, fides, spes, charitas, major autem horum est charitas;* Apertissime declarat, eandem fidem esse, quæ cum opus est, montes transfert, et quæ cum spe et charitate justificat. Adde huc etiam testimonium S. Augustini, lib. 15. de Trinitate cap. 18. ubi ex hoc loco Apostoli docet, fidem sine charitate esse posse, prodesse non posse.

Tertium testimonium est S. Jacobi, qui in epistola sua non solum docet, sed etiam probat, fidem sine operibus non justificare, et tamen sine operibus inveniri posse. Sic enim ait, cap. II. *Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare illum* (1)?

Respondet Calvinus lib. III. Instit. cap. 2. et cap. 17. Jacobum loqui non de vera fide, sed de umbra quadam fidei, hoc est, de inani quadam cognitione articulorum fidei. At nos probamus, eum loqui de vera fide, quæ, si non desint cætera quæ requiruntur, omnino justificat. Primum enim Jacobus eam absolute fidem appellat. Quod nomen in sacris litteris semper veram fidem significare solet.

Secundo, in eodem capite, ac de eadem fide loquens, dicit, fidem Abrahami cooperatam esse operibus ejus, et ex ipsis operibus consummatam. At certe fides Abrahami non umbra fidei, nec inanis articulorum notitia, sed fides verissima fuit.

Tertio, ibidem Jacobus concludit: *Videtis quod ex operibus justificatur homo, et non ex fide tantum?* At umbra fidei nullo modo justificat, hic vero Apostolus fidem justificare concedit, sed non solam.

Quarto, idem probatur ex duobus exemplis, quæ S. Jacobus adfert, ut probet fidem sine operibus non justificare. Primum enim comparat hominem habentem fidem sine operibus ei, qui videns pauperes egentes cibo, et vestibus contentus sit ea cognitione, et nihil eis eleemosynæ largiatur. Sicut enim nihil prodest pauperibus, quod divites sciant eorum inopiam, etiamsi verissima sit ea cognitio, nisi secundum eam cognitionem necessaria illis præbeant; ita nihil prodest vera fides, nisi quis juxta eam vivere studuerit. Deinde, comparat fidem sine operibus corpori sine spiritu, quod certum est verum esse corpus, licet mortuum.

Quinto, accedant testimonia Patrum qui, semper hunc locum de vera fide intelle-

xerunt. Vide Hieronymum in cap. V. ad Galat. Chrysost. homil. II. in Genes. et hom. 2. in epist. ad Philemon. Augustinum lib. XXI. de Civ. Dei cap. 26. et lib. de unico baptismo cap. 10. et Cyrillum lib. X. in Joan. cap. XVIII.

Sed objicit Calvinus, Primo, Apostolum dixisse: *Quid proderit, si quis fidem habere se dicat, cum potius dicere debuisset; Quid proderit, si quis fidem habeat.* Secundo, quod explicuerit Jacobus, se loqui de fide essentiæ Dei, non de fide benevolentiae, quæ sola justificat, cum ait: *Tu credis, quia unus est Deus.* Tertio, quod fides sine operibus comparata sit cum fide dæmonum: quos constat fidem veram, et justificantem non habere. Quarto, quod fidem sine operibus mortuam esse dixerit: quod enim mortuum est, non est.

Ad Primum Respondeo: notasse Apostolum, jactantiam improborum, qui de sola fide gloriantur. Hæc enim est sententia ejus loci. Si quis fidem habere se dicat, id est, si quis fide sola fretus, eam jactet, seque ea contentum esse affirmet, sciat nihil sibi fidem hujusmodi profuturam. Quod enim Apostolus ea phrasi noluerit negare, fidem esse in iis, qui non operantur, perspicuum est ex verbis sequentibus: *Numquid fides poterit salvare illum?*

Ad Secundum, fateor, S. Jacobum explicare voluisse fidem essentiæ, non benevolentiae; non enim Lutheranam fidem, sed Catholicam docebat. fidem autem benevolentiae solam justificare, in controversia est, proinde non debet assumi tamquam certum ab adversariis, nisi velint vitium illud disputando incurrere, quod vocatur petitio principii.

Ad Tertium, Fides hominum improborum partim convenit cum fide dæmonum, partim ab ea dissidet. Convenit in eo, quod utraque est vera et recta fides ex parte objecti, et tamen utraque infructuosa. Et hoc modo comparat Apostolus Jacobus fidem hominum improborum cum fide dæmonum S. autem Augustinus in lib. de unico baptismo cap. 10 usque adeo veram et Catholicam esse docet dæmonum fidem, ex parte objecti, ut eam comparet cum fide S. Petri, quam Dominus laudavit, Matth. XVI. Differunt autem fides hominum malorum et dæmonum, quod hominum fides libera est, captivante nimirum pia voluntate intellectum in

(1) Jacob. II, 14.